

LIDIA ULANOWSKA

**Możliwości i ograniczenia wykorzystania
zabaw konstrukcyjnych w przedszkolu
– propozycja metodologii badań***

**Possibilities and Limitations
of the Use of Construction Plays in Kindergarten
– Proposition of Research Methodology**

Studentka, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Polska

Streszczenie

Niniejszy artykuł zawiera opis zabaw konstrukcyjnych w świetle literatury przedmiotu, a także przegląd dotychczasowych badań odnośnie do zabaw konstrukcyjnych. Zamieszczono w nim również propozycję metodologii badań możliwości i ograniczeń wykorzystania zabaw konstrukcyjnych w przedszkolu.

Słowa kluczowe: zabawa dziecka, zabawa konstrukcyjna, edukacja przedszkolna

Abstract

This article contains a description of construction games in the light of the literature on the subject, as well as a review of previous research on construction games. It also contains a proposal for a methodology for testing the possibilities and limitations of the use of construction games in a kindergarten.

Keywords: child's play, constructional play, pre-school education

---

Wstęp

Zabawy konstrukcyjne są jedną z najpopularniejszych zabaw wśród dzieci w wieku przedszkolnym. Pełnią one ważne funkcje w rozwoju dziecka, dlatego stanowią przedmiot wielu badań naukowych. Każdy rodzic, wychowawca oraz pedagog powinien znać właściwości zabaw konstrukcyjnych, a także możliwości i ograniczenia ich wykorzystywania, aby dziecko mogło w pełni czerpać z nich korzyści.

---

* Artykuł powstał pod kierunkiem opiekuna Koła Naukowego „Edukacja bez granic”, dr. hab. prof. UR Wojciecha Walata.

Zabawy konstrukcyjne na tle innych zabaw

Zabawa jest podstawową formą aktywności dzieci w wieku przedszkolnym. Okoń (1995) definiuje zabawę jako działanie wykonywane dla przyjemności, którego podstawą jest wyobraźnia. Inna definicja zabawy charakteryzuje ją jako oddziaływanie bezproduktywne i bezinteresowne, dziecko bowiem podczas zabawy nie stawia sobie określonych celów, lecz bawi się dla przyjemności (Brzezińska, Batkowski, Kaczmarska, Włodarczyk, Zamecka, 2011).

Zabawa pełni wiele korzystnych dla dziecka funkcji (Hurlock, 1985):

- wychowawczą – ucząc dziecko stosowania się do zasad i reguł,
- kształcącą – poszerzając wiedzę o świecie, a także rozwijając zmysły i sprawność motoryczną,
- terapeutyczną – uwalniając dziecko od negatywnych emocji i jednocześnie ucząc je właściwego wyrażania danych emocji,
- projekcyjną – umożliwiając dziecku wyrażenie poprzez pośredni przekaz trudności i problemów, a także zainteresowań oraz mocnych i słabych stron dziecka.

Uwzględniając różnorodne kryteria, istnieje wiele klasyfikacji zabawy. Klim-Klimaszewska (2012) rozróżnia zabawy: ruchowe, tematyczne, tropiące, badawcze, teatralne, dydaktyczne oraz konstrukcyjne.

Zabawy ruchowe zawierają w sobie elementy ruchów, takie jak bieganie czy skakanie. Najczęściej poruszanie się jest wynikiem przyjętej w zabawie roli. Zabawy te nierzadko mają charakter zespołowy, czego przykładem jest zabawa w klasy, chowanego lub berka.

Zabawy tematyczne posiadają swoją treść, często wiążą się z naśladowaniem dorosłych w codziennym życiu. Charakterystyczną cechą zabaw tematycznych jest przydzielanie sobie określonych ról.

Zabawy tropiące polegają na wykonywaniu zadań za pomocą określonych wskazówek (np. zabawa w podchody, szukanie skarbów, zabawa w chowanego). Istotą tych zabaw jest tropienie, szukanie, łapanie, a także zdobywanie.

Zabawy badawcze wiążą się z postawieniem, a następnie rozwiązaniem konkretnego problemu. Przez poszukiwanie, odkrywanie i tworzenie dzieci mają doskonałą okazję do zdobywania wiedzy.

Zabawy teatralne polegają na przygotowywaniu widowisk, w których główną rolę odgrywają dzieci. Zabawy te kształtują u dzieci umiejętność słuchania, poruszania się, wypowiedzania się, a także rozwijania wyobraźni i współpracy w zespole.

Zabawy dydaktyczne mają na celu rozwijanie u dzieci spostrzegawczości, uwagi, myślenia oraz umiejętności dostosowywania się do reguł i zasad. Do zabaw dydaktycznych zaliczymy różnego rodzaju układanki, krzyżówki, rebusy czy też gry stolikowe.

Zabawy konstrukcyjne polegają na manipulowaniu różnego rodzaju przedmiotami w celu skonstruowania czegoś nowego (Smykowski, 2013). Zabawy

tego typu wiąże się z budowaniem przy wykorzystaniu różnych materiałów, takich jak klocki, kamyki, glina, patyki, piasek itp. (Klim-Klimaszewska, 2012). Pojawiają się w okresie niemowlęctwa, stając się z czasem coraz bardziej skomplikowane. Najpierw dziecko bada przedmioty poprzez wkładanie ich do ust, następnie zaczyna się bawić klockami, piaskiem oraz rysować. Poprzez zabawy konstrukcyjne dzieci kształtują umiejętność manipulowania przedmiotami, ćwiczą pracę z liczbami oraz rozwijają kreatywność (Anderson-McNamee, 2010).

Zabawy konstrukcyjne doskonalą u dzieci motorykę małą, percepcję, uczą przewidywania wyników działań własnych, planowania oraz wytrwałości. Umożliwiają przejście od czynności zabawowych do czynności zadaniowych (Skarbek, 2014). Według Bee (2004) zabawy konstrukcyjne są najczęściej wybierane przez dzieci w wieku od 3 do 6 lat przez połowę ich czasu poświęcanego na zabawę.

Zabawy konstrukcyjne dzieci korzystnie wpływają na ich kreatywność, myślenie matematyczne oraz zdolności manipulacyjne. Pełnią więc znaczącą rolę w rozwoju dzieci, dlatego należy dbać o to, aby jak najczęściej były przez nich wybierane.

Przegląd dotychczasowych badań na temat zabaw konstrukcyjnych

Zabawy konstrukcyjne stanowią przedmiot wielu badań naukowych. Badacze chcą przede wszystkim określić czas, w którym pojawiają się u dzieci stadia rozwoju zabaw oraz ich wartości poznawcze. Przetacznikowa (1982), zbierając i analizując różne badania odnośnie do zabaw konstrukcyjnych, wykazała, że początki tych zabaw obserwowane są już u dzieci półtorarocznych. W wieku 2 lat dzieci układają klocki pionowo, zaś w wieku 3 lat – poziomo. 4-latki stawiają już dwuwymiarowe budowle, a 5-latki – trójwymiarowe (Przetacznikowa, 1982 za: Gesell, 1940). Ponadto liczba zabaw konstrukcyjnych wzrasta wśród dzieci w wieku między 4. a 5. rokiem życia (Przetacznikowa, 1982 za: Bühler, 1910, 1933). Zabawy te są częściej wybierane przez chłopców (Przetacznikowa, 1982 za: Topińska, 1961). Dzieci w wieku 6–7 lat układają już skomplikowane, ogromne budowle, nieustannie wprowadzając do nich poprawki i ulepszenia, co potrafi im zająć nawet kilka godzin (Przetacznikowa, 1982 za: Szuman, 1947). Dzieci w wieku 4 lat odtwarzają z klocków proste modele, takie jak mostek czy pociąg. Bardziej skomplikowane wzory, jak np. schody lub brama, odtwarzane są przez 5- i 6-latków (Przetacznikowa, 1982 za: Gesell, 1940).

W badaniach na temat zabaw konstrukcyjnych sprawdzano umiejętność odtwarzania przez dzieci w wieku 2–7 lat coraz bardziej skomplikowanych konstrukcji. Badania Popiel wykazały, iż u dzieci pod koniec wieku przedszkolnego wykształcona jest dobra orientacja w materiale budowlanym oraz w strukturze wzoru podczas konstruowania. Ich działania pozbawione są już prób i błędów oraz stają się racjonalne i ostrożne (Malinowska, Skorża, 2012).

Badania przeprowadzone w 2013 r. przez Mac wykazały, iż wśród dzieci w wieku przedszkolnym najpopularniejszym rodzajem zabaw są zabawy konstrukcyjne. W dalszej kolejności popularność zyskują zabawy ruchowe, tematyczne oraz dydaktyczne. Autorka postanowiła również sprawdzić, jakie zabawki są przez przedszkolaków wybierane najczęściej. Z badań wynika, iż najpopularniejszą zabawką wśród dzieci są klocki, następnie samochody, lalki, puzzle oraz układanki. Z powyższych badań można wywnioskować, iż zabawy konstrukcyjne są najchętniej podejmowaną zabawą wśród dzieci w wieku przedszkolnym.

Propozycje metodologii badań możliwości i ograniczeń wykorzystania zabaw konstrukcyjnych w przedszkolu

Celem badań jest poznanie możliwości i ograniczeń wykorzystania zabaw konstrukcyjnych w przedszkolu, z uwzględnieniem poszczególnych sfer rozwoju u dzieci w wieku przedszkolnym. Wyniki badań mogą pomóc w organizacji pracy wychowawców w przedszkolu oraz przybliżą nam, jak zabawy konstrukcyjne są odbierane przez dzieci w poszczególnych grupach wiekowych.

W badaniu możliwości i ograniczeń wykorzystania zabaw konstrukcyjnych w przedszkolu można się posłużyć metodą obserwacji. W badaniu powinny wziąć udział dzieci w wieku 3–6 lat. Należy się skupić na najważniejszych sferach rozwoju dzieci, tj. sferach rozwoju emocjonalnego, poznawczego oraz społecznego. Spostrzeżenia z obserwacji należy zamieszczać na specjalnie przygotowanym arkuszu uwzględniającym poszczególne sfery rozwoju. Do badań należy przygotować serię zabaw konstrukcyjnych, w których dzieci będą brały udział podczas obserwacji. Wśród zabaw niezbędnych do przeprowadzenia badań powinny się znaleźć takie, jak układanie klocków, puzzli oraz układanki typu *Tangram*. Istotne jest obserwowanie zarówno indywidualnej, jak i grupowej zabawy dzieci.

Problem główny niniejszego badania brzmi: *Jakie są możliwości, a jakie ograniczenia wykorzystania zabaw konstrukcyjnych u dzieci, z uwzględnieniem poziomu rozwoju poszczególnych sfer rozwoju psychofizycznego?*

W celu znalezienia odpowiedzi na powyższe pytanie przedstawiono ujęcie problemu w literaturze przedmiotu oraz przeprowadzono badania wśród dzieci w wieku przedszkolnym.

Do problemu głównego sformułowano następujące problemy szczegółowe:

1. Jakie są możliwości, a jakie ograniczenia wykorzystania zabaw konstrukcyjnych u dzieci, z uwzględnieniem rozwoju w sferze emocjonalnej?
2. Jakie są możliwości, a jakie ograniczenia wykorzystania zabaw konstrukcyjnych u dzieci, z uwzględnieniem rozwoju w sferze poznawczej?
3. Jakie są możliwości, a jakie ograniczenia wykorzystania zabaw konstrukcyjnych u dzieci, z uwzględnieniem rozwoju w sferze społecznej?

Podsumowanie

Jak wynika w powyższych rozważaniach, zabawy konstrukcyjne pełnią istotną rolę w rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym, warto więc poświęcić tym zabawom więcej uwagi, aby pozyskać jak najwięcej przydatnych informacji dla praktyki i teorii edukacyjnej. Wyniki z przeprowadzonych badań mogą stanowić cenne wskazówki dla rodziców i wychowawców odnośnie do organizowania pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Literatura

- Anderson-McNamee, J.K. (2010). *The Importance of Play in Early Childhood Development*. Montana: Montana State University Extension.
- Bee, H. (2004). *Psychologia rozwoju człowieka*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Brzezińska, A.I., Batkowski, M., Kaczmarek, D., Włodarczyk, A., Zamecka, N. (2010). O roli zabawy w przygotowaniu dziecka do dorosłego życia. *Wychowanie w Przedszkolu*, 10, 5–13.
- Hurlock, E.B. (1985). *Rozwój dziecka*. Warszawa: PWN.
- Klim-Klimaszewska, A. (2012). *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*. Warszawa: ERICA.
- Mac, A. (2013). Zabawa w życiu dziecka a dobrostan. *Zdrowie i Dobrostan*, 2, 81–101.
- Malinowska, M., Skorża, K. (2012). Zrównoważony rozwój poprzez zabawę. W: T. Jemczura, H. Kretek (red.), *Zrównoważony rozwój – debiut naukowy 2011* (s. 119–126). Racibórz: Wyd. WSZ w Raciborzu.
- Okoń, W. (1995). *Zabawa a rzeczywistość*. Warszawa: Żak.
- Przetacznikowa, M. (1982). *Wiek przedszkolny*. W: M. Żebrowska (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*. Warszawa: PWN.
- Skarbek, K., Wrońska, I. (2014). *Diagnoza i wspomaganie rozwoju psychoruchowego dziecka w wieku przedszkolnym*. Kraków: Bliżej Przedszkola.
- Smykowski, B. (2013). *Wiek przedszkolny. Jak rozpoznać potencjał dziecka?* W: A. Brzezińska (red.), *Psychologiczne portrety człowieka*. Sopot: GWP.
- Walat, W. (2011). Rola zabaw konstrukcyjnych w rozwijaniu wyobraźni technicznej – kinetycznej dzieci w wieku przedszkolnym – sprawozdanie z badań własnych. *Edukacja – Technika – Informatyka*, nr 2, 40–60.
- Walat, W. (2012). Zabawy manipulacyjne podstawą rozwoju wyobraźni technicznej operacyjnej dzieci w wieku przedszkolnym. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: „Edukacja Techniczna i Informatyczna”*, VII, 133–155.